

**fransoaz
sagan**

Četiri
strane
srca

Prevela s francuskog
Nada Bojić

■ Laguna ■

Naslov originala

Françoise Sagan

LES QUATRE COINS DU COEUR

Copyright © Plon, un département d'Édi8 2019

Published by arrangement with Lester Literary Agency

Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Četiri
strane
srca

Predgovor

Otkako sam prihvatio majčino nasledstvo, 2007. godine, dato mi je i isključivo pravo da napišem predgovore za mnogobrojna ponovljena izdanja tekstova koje sam upravo poverio bezbrojnim dobronamernim izdavačima: *Brzina*, *Dobar dan*, *Njujork*, *Hronike 1954–2003*, *Sagan*, *moja majka*, i najskorije, *Otrov*, originalno izdanje koje će se uskoro pojaviti.

Izgleda da su izdavači našli u meni pogodnu žrtvu, žrtvu koja se, želim da to naglasim, i pored svega tome ipak radovala. I neizostavno sam se predao jednom novom zadatku, pošto je ovaj rad bio vezan za delo moje majke, a da se pritom u njemu ništa ne menja. Zadatak uvek izazovan za mene.

Naravno, ova dela, koja je trebalo da predstavim, već su bila objavljivana, izvesna ponovo objavljivana kod pojedinih izdavača. Bila su, dakle, čitana i ponovo čitana i svakako su, isto tako, imala i predgovore, kako ne bi poslednji kratki tekst nezadovoljstva imao posledice da sasvim prođu nezapaženi.

* * *

Kad mi je i izdavačka kuća *Plon* ponudila da napišem predgovor za roman *Četiri strane srca*, nisam bio iznenađen – osećajući se čak i posebno počastvovanim zbog ovog poverenja koje mi je još jednom ukazano. Međutim, te večeri kada sam se vratio kući, potpuno smirenog duha, odmerio sam ozbiljnost onoga što sam upravo prihvatio: trebalo je, ni manje ni više, da predstavim neobjavljeno delo jednog slavnog autora čije je objavljivanje predskazivalo literalni ciklon pomešan sa medijskim zemljotresom.

Čuvam, pošteno govoreći, samo nejasno sećanje o načinu kako je ovaj rukopis došao do mene. To se verovatno dogodilo dve ili tri godine posle prihvatanja nasleđstva i, čini mi se, upravo u trenutku kad su mi ti dosijei bili predati, dosijei koji su mi ukazali na neverovatne stvari: ukupna imovina moje majke bila je uzeta, prodavana, davana ili kupovana na sumnjive načine.

Roman, mada malog obima, bio je u plastičnim koricama – onim istim koje koriste studenti kada objavljuju svoje teze – i bio je sastavljen od dva dela: prvi, *Četiri strane srca*, i drugi koji je počinjao sa „Voz iz Pariza ušao je u železničku stanicu u Turu u šesnaest časova i deset...” i imao je kao naslov *Slomljeno srce*. (Tada ovaj roman još nije imao konačan naslov, i još uvek ne znam, u ovom času dok pišem ove redove, koji ćemo da odaberemo.)

Tekst, otkucan na pisačkoj mašini, bio je toliko puta fotokopiran da slova nisu bila potpuno čitljiva. Precrtavanja, primedbe na tekstu i ispravke, čije poreklo nisam znao, unošene su na različite načine. I ova dva teksta našla su se zaturena u gomili dosijea, dokumenata i različitih

arhiva, da mi je bilo potrebno izvesno vreme da shvatim da se zaista radi o jednom istom romanu.

Dakle, sticajem srećnih okolnosti – ili uostalom i nesrećnih – bacio sam, u prvo vreme, samo jedan brz pogled na taj rukopis: najpre nisam ni pomišljao da se radi o neobjavljenom romanu. Uz sve to, u majčinoj zaostavštini vladao je veliki nered i moje su misli bile isključivo zaokupljene rešavanjem bezizlaznih problema povodom pravnih, finansijskih i, naročito, izdavačkih pitanja.

Danas, kad ponovo mislim o tome, shvatam da sam ipak pokazao potpunu nesmotrenost prema rukopisu koji me je, mada nezavršen, svojim žestoko saganovskim stilom – svojim karakterom, često drskim, tonalitetom tako baroknim i neverovatnošću pojedinih obrta – potpuno zbunio. Ja sam, dakle, verovatno bio mnogo nemaran, jer sam mu posvetio tako malo pažnje, ostavljajući roman *Četiri strane srca* na dnu jedne fioke dugo vremena. Zbog toga što je roman bio nezavršen, činilo mi se da bi bilo nerazumno da ga poverim na čitanje nekom u koga nemam potpuno poverenje.

Nekoliko meseci ranije, video sam većinu pariskih izdavača koji su me, jedan za drugim, svojim odbijanjem uplašili da dela Fransoaz Sagan ne iščeznu u noći dvadesetog veka. Potom, sreo sam Žan-Marka Robera, čoveka poslatog od samog providenja, koji je kasnije postao moj savetnik za izdavačka pitanja u vezi sa zaostavštinom. On je tada vodio izdavačku kuću *Stok* i prihvatio je da ponovo objavi, odmah, ukupno petnaest naslova moje majke koje sam mu doneo jednog aprilskog popodneva u Ulicu Fleri. Pored toga što je postao moj izdavač, ubrzo sam Žan-Marka Robera smatrao prijateljem i on

je bio taj, prirodno, kome sam, nekoliko nedelja kasnije, odneo krišom i poverio na čitanje ovaj roman čija forma, iako tako završena, nije ostavljala sumnju za eventualno objavljivanje.

Roman *Četiri strane srca*, nezavisno od nas, bio je predmet prve filmske adaptacije – odakle potiču bezbrojne fotokopije, a da ovaj projekat nije nikad ugledao svetlost dana. Rukopis romana je, međutim, bio izmenjen, da ne kažemo da je bio uveliko prepravljan, da bi postao slobodna inspiracija jednog scenariste u modi. U tom slučaju, film *Četiri strane srca* nije mogao biti prikazan u takvom stanju – jer bi njegov sadržaj, zbog očigledne slabosti, doneo suštinsku štetu delu moje majke.

Mi smo, Žan-Mark i ja, u jednom trenutku razmišljali o ideji da doradivanje romana poverimo jednom od savremenih pisca koji bi bio na visini zadatka. Međutim, taj rukopis, lišen pojedinih reči, katkad i čitavih odlomaka, patio je od tolikih nepovezanosti da je ta namera bila brzo napuštena.

Tekst je ponovo vraćen u senku, što me nije sprečavalo da ga u toku sledećih meseci više puta ponovo pročitam, uvek sa više pažnje. Neki glasovi dopuštali su mi da čujem da sam ja jedini koji bi mogao da dopiše ovu knjigu, i da taj roman mora neizostavno da se objavi, u bilo kakvom svom stanju, budući da je on imao jedan izvestan deo nedovršen, i uz sve to upravo suštinski. Oni koji poznaju delo Saganove, koji su ga voleli, moraju da raspolazu u potpunosti njenom književnom produkcijom, da donesu svoj pogled na nedovršeno delo.

Dao sam se na posao i napravio sam izvesne ispravke koje su mi se učinile kao neophodne. Brinuo sam se da ne

diram u stil, niti u način pisanja romana u kome sam ponovo našao, pri kraju stranica, potpunu slobodu, oslobođen duh, škakljiv humor i smelost koja je doticala drskost, drskost koja je tako karakteristična za Fransoaz Sagan.

Šezdeset pet godina posle romana *Dobar dan, tugo* i deset godina posle mučnog polusna, njen poslednji nedovršeni roman, *Četiri strane srca*, konačno je objavljen u izvornom stanju, najprvobitnijem i najneophodnijem za njegovog čitaoca.

Denis Vesthof

1

Terasa Kresonade, uokvirena sa četiri platana i sa još šest zelenosivih klupa, bila je predivna. I zgrada je nekada verovatno bila lepa, stara provincijska kuća, ali ona više nije bila ni lepa pa čak ni stara. Nedavno ukrašena minaretima, nepokrivenim stepenicama i balkonima od kovanog gvožđa, spojila je dva veka u skup lošeg ukusa koji je izmenio prirodu sunca, drveća, sivu boju šljunka i zelenilo koje ju je okruživalo. Trem, koji su sačinjavale i tri sive ravne stepenice, bio je okružen ogradom u srednjovekovnom stilu, poslednji detalj njenog lošeg ukusa.

Međutim, dve osobe koje su sedele na klupi jedna naspram druge, svaka na njenom kraju, nisu izgledale kao da im to smeta. Ružnoću je često lakše gledati nego lepotu. U redu, neka ljudi provode vreme u proveravanju i divljenju. U svakom slučaju, delovalo je da su Ludovik i njegova žena Mari-Lor potpuno ravnodušni, koliko je to bilo moguće, prema ovoj arhitektonskoj kakofoniji. Štaviše, nisu gledali jedno u drugo, nisu ni poznavali svoju kuću,

gledali su u svoja stopala. Ma kakva da je lepota njihovih cipela, ljudi koji ne žele da pogled spuste na neko lice, ili na neki ambijent, imaju nešto bolesno u sebi.

– Nije ti hladno?

Pogledavši ga ispitivački, Mari-Lor se okrenula prema svom mužu. Darivana lepim licem sa ljubičastim i veoma izražajnim očima, blago izveštačenim usnama i divnim nosom, ona je mnoge zavela pre nego što se udala, i to na veliku brzinu, za tog snažnog i zdravog mladića po imenu Ludovik Kreson, jednog pomalo plejboja, pomalo nesprenjakovića, oko koga su se tada otimale devojke šesnaestog pariskog arondismana, videvši njegovo bogatstvo i njegovu blagu narav. Bilo je očigledno, iako je ludovao za ženama, da će Ludovik Kreson biti veran suprug. Nažalost, sve njegove dobre osobine, ostavljajući po strani novac, bile su za Mari-Lor isto toliko i mane. Izveštačena, neobrazovana, ali je, zahvaljujući čitanju raznih knjiga u duhu tog vremena, skraćenim izdanjima i bez potrebnog kritičkog stava, stekla glas, u svojoj sredini, brze i savršene inteligencije po tadašnjoj modi. Želela je da upravlja svojim životom, dakle životom drugih. Želela je, kao što je sama govorila, da „živi svoj život“. Ali ona nije znala šta je to život i šta želi osim luksuznog života. U stvari, želela je da bude zadovoljna. Dokle će ići cena njenog nakita i koliko je bogatstvo Anrija Kresona, Ludovikovog oca – nazvanog „leteća orlušina“ – znala je da se time razmeće.

*

Nećemo – što je očigledno – objašnjavati razloge što su stara fabrika i stari zidovi kuće nazvani „Kresonada“.

Nasuprot tome, biće komplikovanije i još dosadnije objasniti kako su Kresonovi stekli bogatstvo zahvaljujući potočarki, grašku i drugom sitnom povrću koje još uvek izvoze na četiri strane sveta. Ova zanimljiva tema zahtevala bi, bar od pisca, više mašte nego sećanja.

– Tebi je hladno? Hoćeš li da ti dam džemper?

Glas muškarca pored Mari-Lor bio je prirodno ljubazan i prijatan, isuviše ispitivački i isuviše osetljiv u odnosu na beznačajnost teme. Uostalom, mlada žena je samo zatreptala očima i okrenula glavu, pokazujući prema džemperu svog muža, koji je pažljivo pogledala na trenutak, neku vrstu blagog prezira.

– Oh, ne, hvala, ući ću, to je jednostavnije. Trebalo bi da i ti to učiniš. Štaviše, ovo nije trenutak da navučemo bronhitis.

Ona ustade i krenu laganim korakom ka kući, dok je šljunak, pod njenim cipelama po poslednjoj modi, škripao. Čak i na selu, čak i kad je sama, šta god da se dešava, Mari-Lor je isticala svoju eleganciju i *up-to-date*.

Muž joj je uputio pogled pun obožavanja... i, istovremeno, nepoverenja.

*

Treba reći da se Ludovik Kreson upravo vratio iz raznih bolnica, pošto je išao od jedne do druge zbog saobraćajne nesreće, toliko teške, toliko velike da nijedan lekar, nijedna istinski odana osoba nisu mogli ni da zamisle kako je to sve preživeo.

Mala sportska kola, koja je vozila Mari-Lor, a koja joj je Ludovik poklonio za rođendan, zabila su se u kamion koji

je bio zaustavljen i sedište suvozača bilo je isečeno oštrim čeličnim pločicama koje je prevezio spomenuti kamion. Ako su iz te gomile izvukli Ludovikovu glavu, estetski nedodirnutu, ako Mari-Lor nije tada zadobila ništa ni na licu ni na telu, Ludovikovo telo bilo je probijeno na više mesta. Pao je u komu i lekari su mu davali najviše dan ili dva da napusti ovaj bedni svet.

Međutim, u njegovom prirodno snažnom organizmu, pluća, ramena, vrat, svi organi koji su sačinjavali spoljašnje i unutrašnje zdravlje ovog prostodušnog mladog čoveka, pokazali su se lukavijim nego što se i kod otpornijih osoba to moglo i zamisliti. I dok se već razmišljalo o posmrtnim obredima i o muzici za sahranu, dok je Mari-Lor pripremala odeću izuzetno lepu – vrlo jednostavnu i sa flasterom, nepotrebnim, na slepoočnici, dok je Anri Kreson, besan što vidi kako je jedan od njegovih projekata upropašćen, zadavao udarce nogom svuda gde bi stigao i vređao svoje službenike, dok je njegova žena Sandra, Ludovikova maćeha, pokazivala svoje uobičajeno dostojanstvo bolesnice koja je često ostajala u krevetu, Ludovik, on se borio. I posle osam dana, na opšte zaprepasćenje, izašao je iz kome.

To je poznato, pojedini lekari često više drže do svojih dijagnoza nego do svojih pacijenata. Ludovik je zbunio sve one velike uticajne ličnosti koje je Anri Kreson dovođio – po običaju – iz Pariza i sa drugih strana. Njegova lakoća da se vrati na ovaj svet uolikoj ih je meri razljutila da su mu pronašli nešto veoma opasno u mozgu. Ovo je bilo dovoljno – uz njegovo ćutanje – da ga potom podvrgnu posmatranju u jednoj specijalizovanoj bolnici. Bio

je kao u nekom maglovitom stanju, uostalom, kao da je negde drugde, pa čak i kao lice sa fizičkim oštećenjem, da su njegova savršena izdržljivost, njegovo zdravo telo samo udvostručavali taj utisak.

Tokom dve godine Ludovik je, bez ijedne reči i bez protivljenja, išao iz jedne u drugu psihijatrijsku bolnicu, pa su ga čak avionom, bukvalno vezanog, poslali i u Ameriku. Svih tih meseci njegova mala porodica dolazila je da ga vidi, gledala ga kako spava ili kako se „glupavo smeška“ – kako su govorili između sebe – pre nego što bi, potom, veoma brzo otišli. „Ja ne mogu da podnesem taj prizor“, jadala se Mari-Lor, čak i ne pokušavajući da zadrži lažne suze pošto niko, u kolima, nije prosuo ni jednu jedinu.

Da, desio se jedan izuzetak kad je majka Mari-Lor, veoma šarmantna Fani Kroli, onedavno udovica, ali koja je istinski oplakivala svog muža, došla da vidi svog zeta, koga, uostalom, nije nikada ni cenila. Ludovikovo ponašanje kauboja i njegovo „sve je u redu“ mnogo su je nervirali, kao što su nervirali i mnogo manje osetljive žene, čak iako se on dopadao mnogim, potpuno zanesenim ženama. Dakle, ona je ponovo videla onog koga je nazivala plejbojem, kako vezan za ruke i noge leži u fotelji, strahovito mršav, takođe užasno podmlađen, delujući jednako obezoružan koliko i ranjiv, potpuno nesposoban da odbije sve one hemijske supstance koje su mu ubacivali u vene od jutra do večeri... I Fani Kroli se zaplakala. Plakala je toliko da je zaintrigirala Anrija Kresona da je nagovori da prihvati jedan ozbiljan razgovor i to bez svedoka.

Srećom, Anri Kreson je prethodno slučajno razgovarao sa direktorom klinike, možda najviše voljene u Francuskoj – ali sigurno najmanje korisne. Glavni lekar mu je izjavio, odlučnim tonom, da njegov sin neće nikada, nikada ozdraviti. Dakle, samouverenost ovog lekara izazvala je sumnju i bes Anrija Kresona, koji je bio darovit za poslove jednako koliko je bio nesposoban na sentimentalnom planu – bez osećanja, osećajući ili, bolje rečeno, osetivši samo ljubav prema svojoj prvoj supruzi, Ludovikovoј majci, koja je umrla prilikom porođaja. Dakle, bio je zaprepašćen kad je video ovu lepu i elegantnu mladu ženu, za koju je znao da je neutešna zbog muževljeve smrti, kako plače zbog zeta koga nije volela. Pokazala mu je, na uverljiv način, da je vreme da se prestane sa ovim mučenjem. Vratio se ponovo da vidi lekara i ophodio se prema njemu na takav način da ovaj nije mogao da se pomiri sa sudbinom, čak i zbog honorara, da čuva pacijenta čija porodica ima tako prezrivi stav prema njemu.

Mesec dana kasnije Ludovik stiže u Kresonadu u kojoj se pojavljuje kao savršeno normalna osoba, pošto je, jednu za drugom, bacio bočice sa lekovima u korpu za otpatke. Pokazao je da je krotak, pomalo zanesen, pomalo uznemiren i da mnogo voli da trči. U stvari, provodio je vreme trčeći po ogromnom parku, trčao je poput dečaka kome se vratila snaga u nogama i koji, sudeći po svemu, pokušava da povрати izgled odrasle osobe. Nije se postavljalo pitanje – uostalom to nikada nije ni bilo toliko pitanje – da li treba da radi u očevoj fabrici: bogatstvo njegovog oca bilo bi dovoljno, čak i kad ne bi našao dovoljno uspešan posao da mu omogući život na

četiri strane Evrope – ono što je, u stvari, želela da učini Mari-Lor, sa njim ili bez njega.

Za nju je ovaj povratak bio velika nesreća. Bila je toliko divna kao udovica, ali našavši se kao „žena debila“, kako je rado izjavljivala pred bliskim prijateljima – onima koji su delili veoma otvoren društveni život – to je već nešto drugo. Dakle, Mari-Lor je počela da mrzi ovog mladog čoveka, kojeg je do tada podnosila i na neki neodređen način možda čak i volela.

Ludovikov zanos, ljubav, strast ubrzo su joj dosadili. Jer Ludovik je strasno voleo žene, voleo je romantične ljubavi, možda je to bila jedina umetnost koju je vešto i pažljivo upražnjavao. Strastven i blag, bio je izuzetno šarmantan i sve pariske prostitutke (veoma brojne), koje su ga ranije poznavale, još uvek su ga nežno volele.

*

Samo uz kontrolu seoskog lekara, dakle lekara porodičnog imanja Anrija Kresona, Ludovik se veoma dobro oporavljao. Ovaj lekar, koji je između ostalog bio veoma skroman, izjavio je povodom saobraćajne nesreće da je njegov pacijent zadobio nekoliko preloma, da je iscrpljen, skrhan, ali da nema ništa zajedničko sa nekim ludakom. U stvari, niko kod njega nije mogao da primeti ni najmanji znak rastrojstva, niti funkcionalne ili psihološke neuravnoteženosti. Jednostavno, nijedan znak ranjivosti ili zanimanja za budućnost nije se ukazivao kod njega: očekivao je nešto od čega se plašio. Ali od čega? Koga? Niko se, uostalom, to istinski nije ni zapitao, jer niko u ovoj kući nije se brinuo ni o čemu, ni za koga, izuzev za sebe.

*

Tek što je stigla do malog smešnog trema i naslonila umornu ruku na njegovu ogradu, Mari-Lor je bila primorana da brzo preskoči tri stepenice da bi se sklonila, jer jedna sportska kola upravo su zakočila, tačno ispred njenih nogu, odbacujući ogromnu količinu šljunka. Zbog toga je htela da poskoči, ili da urlikne, ali je za volanom bio njen svekar. Pre izvesnog vremena Anri Kreson je doneo odluku da je njegov vozač ostareo i da je vreme da on ponovo počne da sam vozi – prava propast za susede, strah i užas za životinje i njegove poznanike kad se sretnu na drumu.

– O, bože moj, oče – ipak je progovorila hladnim glasom Mari-Lor – pa gde je vaš vozač?

– Upala slepog creva... odmor – odgovorio je veselo Anri Kreson izlazeći iz kola – upala slepog creva...

– Ali to je četvrta upala slepog creva ove godine...

– Da, ali on je zbog toga oduševljen. Sva ta njegova socijalna osiguranja itd... plus njegova plata, eto čoveka koga nije briga za njegov posao i koji ostaje u krevetu kad mu to zatreba, toliko se plaši žandara, osiguranja i ja više ne znam čega sve.

– Vi biste morali da se plašite.

– Da se ja plašim? A čega? Prodite, moja snaho, prođite, molim vas.

Mrzela je kad ju je nazivao „moja snaho“, ali on se nije ustezao da to učini i pored negodovanja njegove žene, dostojanstvene Sandre, koja je uspela da stoji kao kip na stepenicama trema da bi ljubazno dočekala svog supruga, dok je obično ostajala u svojoj sobi.

* * *

Osnovna briga Sandre Kreson, rođene Lebahj, bila je briga o njenom zadatku. Oduvek susетка Anrija Kresona – sa njenim hektarima i njenim bogatstvom – udala se, jednostavno iz straha da ne ostane neudata, za ovog udovca, iako su za njega govorili da je stalno tužan. Verovala je da se udaje za jednog pomalo živahnog industrijalca, a udala se za ludog besnog bika koga uopšte nije zanimao društveni život, na njenu veliku žalost. Nadala se da će organizovati prijeme u velikim prostorijama Kresonade, ali je, u stvari, morala da se zadovolji samo time da u tim užasnim salonima stalno izbegava munjevite dolaske i odlaske svog supruga. Pre Sandrinog upravljanja kućom, to su činile druge žene koje su imale vremena da ostave u njoj svoj pečat.

Dva brata Anrija Kresona umrla su tokom rata 1939–1940. „Gotovo je s glupcima“, govorio je Anri veselim glasom. „Godine od 1914. do 1918. stvarale su heroje, ali od 1939. do 1940?“ Njihove udovice su potom brzo otišle, pošto ih je dever terorisao, ali bogato obasute novcem da bi ga ostavile na miru. Međutim, one su ipak imale dovoljno vremena da, na svoj način, ukrase salone za prijeme i nekoliko soba, što je napravilo od ove već veoma čudne i smešne kuće neopisivu katastrofu. Između marokanskih kamina sa jedne strane i španskog kamina s druge, mermernih uzvičnika koje je postavila Sandra – kod koje se razvila strast za grčku umetnost – niko se nije usuđivao da u ovom salonu bilo šta fotografiše.

Sandra je u selu blizu Kresonade pronašla jednog vajara, dotada poznatog samo po nadgrobnim statuama, i

odmah ga gurnula u umetnost Grčke i Rima. On je imao zadatak da kopira *Milosku Veneru*, *Niku sa Samotrake*, dela natprirodne veličine, koja je Sandra postavila u salonu, kao izazove ili svoje prigovore. Pošto je više ličila na kip nego na ljudsko biće, okruglog lica, krupna i nepokolebljiva u svim situacijama, Sandra Kreson je mogla da stoji sa svojim statuama od jutra do večeri, jer je ništa nije razlikovalo od njih osim njene odeće.

– Gle, evo i moje supruge. Svi su na broju! – povika Anri skidajući naglim pokretom ružni šal, koji mu je bio omotan oko vrata.

– Ne vidim zašto bi to moralo da vas začudi – povikala je Mari-Lor.

– Ne čudi me što ste i jedna i druga ovde – rekao je Anri odsečnim glasom – već što sam ja još uvek živ, između dve žene tako, tako... kako bih rekao, tako živahne, eto prave reči, živahne...

– Zar i vi sami niste isto tako živahni?

Glas Mari-Lor, iako se trudila da bude sarkastičan, postao je samo povišen. Ostavivši dve besne žene, Anri Kreson se uputio brzim korakom ka užasnom salonu, vešto izbegavajući putnu torbu ostavljenu nasred puta, koju je potom šutnuo.

– Šta je ovo?

– To je moga brata, zamislite, dragi moj prijatelju. Moj brat Filip je upravo došao da provede nekoliko dana sa nama.

– Gle, taj dragi Filip je ovde!

Mnogobrojni nedostaci Anrija Kresona predstavljali su više odsustvo vrlina: on nije bio zao, ali nikada nije

razmišljao da bude ljubazan; iako nije bio tvrdica, nikada nije pomišljao da bude velikodušan i pokazivao je potpunu ravnodušnost prema mišljenju drugih. U stvari, po prirodi je bio veoma gostoljubiv i prisustvo jednog muškarca, jednog pravog muškarca, delovalo mu je na neki nejasan način kao olakšanje, jer mu je sada njegov sin izgledao više kao anđeo ili fantom.

– Taj dobri stari Filip... Otkada ga nismo videli? Ah, da, ima već tri nedelje... Nadam se da je dobro, i da nema „ljubavnih“ briga.

Stavio je „ljubavnih“ između znakova navoda, smejući se upadljivim smehom, i ušao je u salon ostavljajući iza sebe dve ogorčene žene.

*

Sandrom se oženio veoma brzo nakon smrti svoje prve supruge, za koju se znalo da ju je voleo, ali o čemu nije nikada govorio i zbog koje nikad nije ni pokušavao da se uteši. Činio je „čast“ Sandri, u bračnom smislu te reči, tokom petnaest dana, pa je potom malo-pomalo na to zaboravljao, i sada joj je činio „čast“ samo povremeno. To je za Sandru, zbog njenog krhkog zdravlja, bilo pravo olakšanje.

Naravno da je u ovom delu Turene bilo dovoljno žena koje bi na samom početku upozorile Sandru da se njen muž udaljava. Međutim, čudnovato, i pored čestih odlazaka i prevelike uzrujanosti, Anri Kreson nikada nije dozvolio da njegova žena sazna ili čuje glasine o njegovim ljubavnim strastima. „Peo se u Pariz“, kako se u ono vreme govorilo, i vraćao se osvežen i bez ijedne reči. Bila je

to sitnica, pomišljao je, prema ženi koju apsolutno nije mogao stvarno da „počasti“.

Isti takav odnos imao je prema sinu. Kada se njegov sin „popeo u Pariz“, kako se tada govorilo, ali on da bi, bez ikakve nade u uspeh, studirao na Višoj poslovnoj školi. I kako je naglašavano, njegovo potpuno nepoznavanje žena objašnjavalo se, između ostalog, njegovom usamljenošću i školom u kojoj je bio zatvoren sa drugim sirotim dečacima sa sela. Dakle, ovo potpuno nepoznavanje stvari brinulo je, na neki nejasan način, njegovog oca, utoliko pre što je pri kraju drugog meseca njegovog boravka u Parizu dobio račune od vlasnika jedne pariske cvečare za bukete koje je slao na razne adrese, što je Anrija užasavalo. Znao je da je Ludovik dovoljno lud da se zaljubi u neku devojkicu u Parizu, da joj napravi dete ili bogzna šta još. Otac je i sam otišao u prestonicu i sa zaprepašćenjem je otkrio da su to cveće, ti buketi, svi ti poduhvati bili namenjeni različitim prostitutkama koje su počastvovala njegovog sina. Ovog puta je Anriju Kresonu pao teret sa srca, ali je ipak bio zabrinut zbog intelektualnog stanja svog jedinca, pa mu je objasnio da se to tako ne radi. Međutim, za vreme ručka se upitao zašto se to stvarno ne bi radilo, i zašto on ne bi slao cveće ženama koje su mu se podavale, umesto da ih šalje devojka iz dobrih porodica koje bi ga odbijale.

– Oh, radi ono šta želiš – izjavio je on na kraju.

Oduševljen, Anrijevi potomak nastavio je sa svojim lepim manirima. Tek kasnije, kad je upoznao Mari-Lor, postao

je nesrećan: zaljubljen i nesrećan, više se brinući za živote drugih nego za svoj. Međutim, manje nesrećan što ne deli život svoje ljubavi.

Tu ljubav nije toliko cenila Mari-Lor, ona je jedino negovala ljubav prema samoj sebi. Međutim, njeni roditelji Kventin i Fani Kroli pokazivali su bez greške pravi primer prisnosti, strasti i nežnosti. Ali izgleda da ih je Mari-Lor upravo prezirala zbog toga. Izgledalo je da je oni instinktivno izbegavaju zbog toga, i uviđajući to, osećali su strah.

Kventinova smrt u avionskoj nesreći bacila je Fani Kroli u potpuno beznađe. Iščezla je pred svima, njeno lice je iščezlo iz tela, veselost iz njenog glasa, iščezao je sam njen život. Nedostatak novca primorao ju je da radi. Zaposlila se, zahvaljujući prijateljima, u jednoj modnoj kući, gde su joj malo-pomalo njena prirodna blagost, ljubaznost i pažnja prema drugima obezbedile dovoljna primanja da prehrani kćerku i sebe. Ali to nije bilo dovoljno za Mari-Lor i, odjednom, Ludovik joj je postao zanimljiv.

Ako se nisu dovodila u vezu ova dva događaja – smrti jednog bića i zanimanja drugog – to je bilo zato što se to nije želelo; čak iako je Fani skrenula pogled u stranu kad joj je on zatražio ruku njene kćerke, čak i kada su mu njegovi prijatelji govorili o drugim stvarima i čestitali mu, kao što se čestita nekome ko odlazi u neko drugo mesto, na primer na odsluženje vojnog roka u Afriku. Neko ko može samo da se probudi i da napusti svoj izbor. On je sve to osećao, ali nije mislio o tome, jer je bio ludo zaljubljen. A u tom trenutku Mari-Lor je bila dovoljno inteligentna ili razumna da bi ga sačuvala, pa je usmerila svu pažnju na

njega kako bi izbegla da neka druga devojka, neka druga žena stavi ruku na nežnog, ranjivog, bogatog i dokonog Ludovika Kresona. Lišen nežnosti od rođenja, lišen žena sve vreme svoje mladosti, bio je zaista muškarac koji se mogao uzeti bez velike teškoće. Sanjao je o ljubavi kao neki smešni Tristan iz prethodnog veka.

Međutim, ta opuštenost, koja mu je osiguravala uspeh kod mnogih prijatelja, obezbedila mu je potpuni i konačni prezir Mari-Lor. Život je samo jedna velika borba. Treba da jedno od njih dvoje uzme uzde u svoje ruke, a to će biti ona, ona i samo ona. Fizička ljubav joj se gadila, bila joj je dosadna, plašio ju je čak i sjajan ljubavnik kakav je bio Ludovik, koji se predavao strasno, sa strpljenjem i sa nežnošću, on koji je sanjao da sa Mari-Lor ostvari bračnu zajednicu poput njenih roditelja. Bračni par presečen na dva dela kao Platonova jabuka, a istovremeno sjedinjen.

Stepenište je odzvanjalo u ritmu koraka, jedna stepenica, tak, dve stepenice, tak-tak, trem, tak-tak-tak-tak, i činilo se kao da se neko mlad spušta niz stepenište, a onda se začulo zviždukanje, bila je to arija Freda Astera, što je bio dobar znak. Posle drugog sprata, mladost poprimi trideset godina. Bio je to Filip Lebah, Sandrin brat šarmer, koji se, posle duge karijere zavodnika i parazitskog života, sve češće i češće vraćao kod svog zeta Anrija. Filip, koji je od-
uvek mrzeo selo, već punih pet godina to nije izjavljivao.

Bio je lep muškarac, ili bar muškarac koji je to nekad bio, koji to nikada nije zaboravljao, iz ponosa ili sažaljenja, zavisi od dana. Visok, vitak, okretan i muževan, nedavno je imao sreću da su mu brkovi a la Erol Flin „izmoljčali“, pa je tako izbegao plagijat koji više nije bio u modi, ali mu je ostao tik da ih nonšalantno miluje čak i kada su potpuno iščezli. U dvadeset drugoj godini, lep, bogat, lepo vaspitan i uobražen, Filip Lebah smelo stupa u različite svetove otvorene za njegovu vrstu ljudi, preko

zavodljivih i glupih žena iz džet-seta. Potrošio je svoje nasleđe, ali ga nikada nije delio, znao je da osvaja žene a da ih nikada nije voleo. Godinama je bio svuda pozivan, a da ništa nije video sem palmi, luksuznih hotela i skijaških staza. Već više od pet godina u mislima se vraćao na svoja sentimentalna putovanja oko sveta, koja su mu, kako je verovao, bila poklanjana. Međutim, on bi se manje ili više brzo okretao od njih kao od loših uspomena. U svakom slučaju, sada je bio tu, patetičan i nasmejan, pozirajući za nevidljivog fotografa, kao na fotografiji koja ga je pratila iz kuće u kuću, od ogledala do ogledala, prikazujući ga u Holivudu, odvažno uspravljenog između Džona Vejna i Marlen Ditrhi. Ovaj portret je možda bio njegovo najdragocenije bogatstvo, pored nekoliko zlatnih satova i kolekcije indijskih svilenih marama, koliko pohabanih toliko divnih.

– Sa porodicom! Konačno sa porodicom – povikao je Filip pridružujući se Sandri i Ludoviku.

Bacio je jedan ljubazan ali suzdržan pogled prema Ludoviku. Ludilo njegovog zeta nije mu smetalo, već je to za njega bilo nešto što je prihvatio, pošto mu je to saopštila njegova sestra, gospodarica kuće.

– Ti tako čudnovato dobro izgledaš, Ludoviče! – uzviknu on, međutim, sa poluoduševljenim, poluiznenađenim izrazom na licu.

Ludovik, koji je izgledao umorno, samo se nasmešio.

– Hvala – reče on.

– Kakva sreća da te vidim!

Uzdahnuvši, Sandra se okrenula prema bratu i uzviknula:

– Kako si lep!

Filipova lepota bila je njegov jedini kapital, mada sve manje očigledna prilikom svake njegove nove posete, ali ona nije mogla da to ne spomene.

– Ah, evo vas konačno! – dodala je ona, pokazavši na Mari-Lor, koja je sa lakoćom silazila niz stepenice u istoj haljini koju je imala tog popodneva, samo ukrašenoj za to veće brošem za koji se Ludovik nije sećao da ga je platio, no njegove misli uopšte nisu bile usredsređene na taj predmet.

Filip baci pogled na nakit svoje snaje po bračnoj vezi sa njegovom sestrom, pa zatim na Ludovika, i shvativši da su to samo dve ravnodušne osobe, zadovolji se da im se samo osmehne.

Dolazak Anrija Kresona sve je uznemirio.

– Draga moja Sandra, da li će vam smetati ako bismo ranije večerali? Jer, s jedne strane, ja sam umoran i gladan, a s druge, treba obavezno da vidim televizijsku debatu između jednog tipa iz sindikata i jednog udruženja poslodavaca, što će izgleda biti uzbudljivo – rekao je poprimajući sarkastičan izraz lica, što je činio svaki put kad je govorio o politici.

– Naravno, naravno, hajdemo, sve je spremno. Marta će sad stići.

*

Haos u salonu nije nikada smetao domaćinu kuće, ali on ipak nije bio čovek koji bi preskakao razne prepreke da bi stigao do svog cilja. Zbog toga je zahtevao da mu naprave, samo za njega, neku vrstu hodnika, male slobodne staze,

koja bi vodila do njegovog radnog stola na drugom kraju salona. Zato su na tom putu morali da budu sklonjeni sve ličnosti ili komadi nameštaja. Inače, svaki predmet koji bi se tu povlačio po podu bio bi automatski izbačen besnim udarcem noge i mala marokanska okrugla stolica bez naslona mogla bi da se nađe na gotskoj škrinji.

Na kraju ove staze nalazili su se trpezarija i salon sa televizorom samo za njega, na širokom podijumu bio je sto prekriven stolnjakom, sa pet pribora za jelo i pet kožnih fotelja, od kojih je jedna mogla lako da se okrene od stola prema kaminima i da se, sa dva metra, gleda u televizor, očigledno samo za privatnu upotrebu, koji je bio prislonjen na francuski prozor. U drugom smeru, naravno, Anri Kreson je mogao da se okrene prema svojoj porodici da bi večerao. Posle večere podizan je stolnjak i na sto su stavljeni faks i drugi predmeti neophodni poslovnom čoveku, makar bio i u provinciji.

Anri se uputio odlučnim korakom. Prešao je osam metara, koji su ga delili od njegovog malog „salona-kancelarije“, gotovo trčecim korakom, bacio salvetu *ad hoc* na jednu fotelju i seo u svoju. Bila je to trpezarija za koju se on lično odlučio, koju je sam osmislio. Anri Kreson je sedeo preko puta dva muškarca i između dve žene. I posle obeda mogao je da okrene fotelju i da na miru gleda svoju privatnu televiziju, o čemu je očividno sanjao. Naravno, program koji je birao nikada nije bio onaj koji su drugi želeli. Bilo mu je stalo do duhovne samoće jer se tako odmarao od njihovih gluposti, uglavnom neizbežnih za vreme večere. Večere tokom koje je domaćin kuće Kreson katkad razgovarao u sebi sa filozofskim mirom, da ima

sina očigledno poremećene pameti, snaju mondenku i ženu glupu, ružnu i idiota, i jednog šuraka parazita i kretena. Sudbina koju je mirno prihvatao, ali s vremena na vreme s nezadrživim i nepredvidljivim napadima besa.

Svi su brzo seli za sto – što čak nije umanjilo izvesnu gracioznost, posebno u slučaju Mari-Lor, koja je isticala novi broš, koji njen svekar čak nije ni primećivao. Tek što su seli, Sandra je započela svoju numeru američke udate žene iz loših filmova:

– Bože moj, jadni moj dragi, istina je da ste vi verovatno iscrpljeni! Da li shvatate šta znači za jednog čoveka koji provodi dan sa užasnim poslovnim protivnicima, da se zatim, iznenada, ponovo vrati u svoju kuću sa ovakvom porodicom? Kakva neverovatna razlika! Ima se zbog čega biti umoran.

Ona uputi ljubazan osmeh svom mužu koji je, ne podižući pogled sa svog tanjira jer je neizbežna supa već stigla, samo promrmljao:

– To nisu ogorčeni protivnici koje viđam celog dana, draga moja Sandra, već glupi lenjivci. A oni nemaju ništa jedni sa drugima. Stvarno, imati kuću u koju možeš da se skloniš posle toliko cifara zaista je prijatno.

Mari-Lor tada reče povišenim tonom, sa licem koje je naročito podsećalo na slike iz Epinala.

– To je ono, Sandra, što se naziva odmorom ratnika – rekla je ona sa vragolastim prekorom u glasu koji je kod Filipa izazivao želju da se nasmeje. U trenutku kad je sagnuo glavu, učinio je da Sandra pocrveni od zadovoljstva